

Editorial

Editorial	3
-----------------	---

Stati

Daniel Topinka: Postoje veřejnosti k domácímu násilí. Jaké inspirace přináší pro sociální práci?	7
Barbora Holubová, Mária Ďurčíková: Národní linka pre ženy zažívajúce násilie na Slovensku – analýza dát a prínosu po roku fungovania ...	24
Alena Pařízková, Jiří Frýbert: Násilí v procesech marginalizace žen v oblasti poskytování placených sexuálních služeb	45
Ivan Rác, Andrej Máteľ, Michal Kozubík: Násilie páchané na rómskych ženách v partnerských vzťahoch	62
Milada Lázníčková, Veronika Plachá: Zkušenosti žen, které prožily domácí násilí, se zaměřením na vnímání pomoci od pomáhajících profesí	78
Karel Řezáč: Dopady diskurzů sociální práce na doprovázející organizace péstounské péče	86
František Znebežánek: Operacionalizace v kvantitativním sociálněvědním výzkumu	97
Soňa Vávrová, Šárka Dořičáková: Pseudosociální služby pro seniory v České republice: Výpomoc, nebo byznys?	109

Recenze

Martina Vojtíšková (ed.) a kol.: Mlčení bolí	126
Petra Hokr Miholová, Jitka Ondrušková, David Dohnal: Ekonomické dopady domácího násilí v oblasti zdraví	129

Online prakticko-publicistická část časopisu	131
---	------------

Naše poslání a cíle	133
----------------------------------	------------

Zaměření příštího čísla	134
--------------------------------------	------------

Editorial

Editorial	3
-----------------	---

Papers

Daniel Topinka: Public Attitudes to Domestic Violence. What Inspiration It Means for Social Work?	7
Barbora Holubova, Maria Durcikova: National Hotline for Women Survivors of Violence in Slovakia – the Analysis of Data and of the Asset after One Year Operation	24
Alena Parizkova, Jiri Frybert: Violence in the Process of Marginalization of Women in the Provision of Paid Sexual Services	45
Ivan Rac, Andrej Matel, Michal Kozubik: Intimate Partnership Violence against Roma Women	62
Milada Laznickova, Veronika Placha: Women's Experiences of Domestic Violence, Focusing on the Perception of Help from the Helping professions	78
Karel Rezac: The Impacts of Social Work Discourse on the Accompanying Organizations of Foster Care	86
Frantisek Znebejanek: Operationalisation in Quantitative Research in Social Sciences	97
Sona Vavrova, Sarka Doricakova: The Pseudo-Social Services for Seniors in the Czech Republic: Help or Business?	109

Book Reviews

Book Reviews	126
--------------------	-----

Online Practical-Journalistic Part of the Journal	131
--	------------

Our Mission	133
--------------------------	------------

Next Issue Focus	134
-------------------------------	------------

Postoje veřejnosti k domácímu násilí. Jaké inspirace přináší pro sociální práci?

*Public Attitudes to Domestic Violence.
What Inspiration It Means for Social Work?*

Daniel Topinka

PhDr. Daniel Topinka, Ph.D.,¹ působí jako odborný asistent na Katedře sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a ve výzkumné organizaci SocioFactor. Vystudoval sociologii a religionistiku, zabývá se problematikou sociální inkluze, marginalizovaných skupin a antropologií a sociologií migrace.

Abstrakt

Pro sociální práci je důležité, aby dokázala jako instituce nalézat způsoby řešení sociálních problémů. K tomu potřebuje disponovat adekvátním souborem aktuálního vědění o tom, jak sociální problémy vznikají, projevují se nebo vyvíjí v čase. To se týká i domácího násilí. Pro institucionalizaci sociální práce je potřeba znát rámec veřejného mínění, v němž je poskytována a utváří se sociální práce s ohroženými osobami. Sociální práce musí reflektovat postoje a názory veřejnosti k domácímu násilí a jeho proměny v čase. Provedený výzkum a porovnání s dřívějšími zjištěními poukazuje na to, že domácí násilí ztrácí ve společnosti legitimitu. Lidé jsou přesvědčeni, že domácí násilí není pouze vnitřní záležitostí rodiny, ale pomoc ohroženým osobám by měla být koncipována v širším rámci. Přesto platí, že je pro veřejnost obtížné rozpoznat domácí násilí. Pojetí domácího násilí se v čase mění, ustupuje fyzické násilí a nastupují jiné formy, proměnou prochází i sociální mýty, které slábnou. To je příležitost k aktualizaci forem pomoci v praxi.

Klíčová slova

domácí násilí, veřejné mínění, sociální mýtus, gender, fyzické násilí, psychické násilí

Abstract

It is important for social work as an institution to seek the ways of solving social problems. It is vital to have at our disposal an adequate set of current knowledge about the origin of social problems, of their origins and development. Of course, it bears also on the topic of domestic violence. As far as the social work with vulnerable persons is concerned, it is necessary to know the scope of public opinion on the topic. The social work must reflect the views and opinions of the public on domestic violence and their changes in time. As the research and its comparison with earlier findings reveal, domestic violence is losing its social legitimacy. In general, the people are convinced that domestic violence is not only the private affair of the family, but they want to conceive the help to vulnerable persons in a broader context. Still, it is difficult for the public to recognize the domestic violence. The concept of domestic violence have changed over time, the role attributed to physical violence weakens and the understanding of the concept include other

¹ Kontakt: PhDr. Daniel Topinka, Ph.D. SocioFactor, s. r. o. Daliborova 631/22, 709 00 Ostrava-Mariánské Hory; topinka@sociofactor.eu

forms of violence, some social myths are fading away. These findings represent the opportunity to bring the practical forms of help up to date.

Keywords

domestic violence, public opinion, social myth, gender, physical violence, mental violence

Úvod

Pro sociální práci je důležité, aby dokázala jako instituce nalézat standardní a legitimní způsoby řešení sociálních problémů (Musil, 2013a:11–15). Na jedné straně to znamená nutnost otevřenosti a naslouchání interakcím mezi sociálními pracovníky a těmi, vůči nimž směřují různé formy pomoci, na straně druhé to rovněž vyžaduje mít k dispozici adekvátní soubor aktuálního vědění o tom, jak sociální problémy vznikají, projevují se nebo i vyvíjí v čase. Specializovaná pomoc ve smyslu užívání standardní odborné pomoci, jak o ní píše například Musil (2013a, 2013b), vyžaduje určité vzory, umožňující rutinní užívání nástrojů a forem odborné pomoci. V tomto ohledu v oblasti sociální práce poskytované osobám ohroženým domácím násilím nalézáme řadu rezerv. Pramení z toho, že se s obtížemi utváří celkový institucionální rámec, který by úspěšně propojil probíhající dílčí procesy se soubory vědění o tomto jevu, případně vytvořil prostor pro potřebnou specializaci (Topinka, Vedra, 2016:215–221). V tomto textu se ale neobracíme směrem k institucionalizaci sociální práce v oblasti řešení domácího násilí, ale zaměříme se mnohem úžeji. Naším cílem je představit aktuální rámec toho, jak je domácí násilí pojímáno veřejností, neboť jak se ukazuje v praxi, jedním ze stále významných determinantů pomoci je postoj veřejnosti jako takové (Mullender, 2002:259–266; Herman, 2015; Miller, 2005). Současně by bylo mylné z tohoto rámce veřejného mínění vyjímát osoby ohrožené domácím násilím, případně i osoby páchající násilí, protože tento veřejný rámec je arénou, ve které se odehrává jednání všech zúčastněných aktérů, k nimž koneckonců patří i sociální pracovníci.

Veřejné mínění je významné a je potřeba ho pro institucionalizaci sociální práce znát, protože na jedné straně tvoří bariéry pro hledání řešení a spolupráci sociálních pracovníků s ohroženými osobami, rovněž po svém definuje domácí násilí a utváří rozumění tomuto jevu. Na druhé straně, což je pro formování odborné pomoci také podstatné, veřejné mínění nepředstavuje nějaký strnulý a neměnný obraz v čase, ale naopak, je potřeba reflektovat skutečnost, že se postoje a názory vůči domácímu násilí v čase mění, čím se současně proměňuje i kontext, v němž je poskytována pomoc. Jinými slovy řečeno – institucionalizace sociální práce musí brát v úvahu proměnlivost toho, jak je jev nahlížen jeho aktéry a s jakými stereotypy na veřejnosti se sociální práce potýká. Právě proto se v textu věnujeme nejen tomu, jak bylo domácí násilí vnímáno v roce 2015, ale rovněž tomu, jak se změnilo postoje či názory veřejnosti v průběhu času. Veřejné mínění do značné míry poukazuje na skutečnost, jakým stereotypům jsou vystaveny ohrožené osoby, do jaké míry je obtížné připustit, že se jedinec stal „obětí“ násilného jednání, případně i to, kde jsou veřejností kladeny hranice mezi násilným a nenásilným jednáním, jak je násilné jednání tolerováno v rámci domácností, příbuzenských či sousedských vztahů apod. Je důležité si uvědomit, že fenomén domácího násilí byl dlouhodobě tabuizován, před rokem 1989 nebylo násilí mezi partnery nijak veřejně diskutováno (Čírtková, 2008; Buriánek, Pikálková, Podaná, 2014), což se postupně začalo měnit. Přitom se jedná o opakované a dlouhodobé násilné jednání, které může blízké okolí detekovat a intervenovat na základě rozpoznání souborů základních znaků.²

Text je rozdělen do dvou hlavních částí. První se zaměřuje na vybrané výsledky průzkumu veřejného mínění a druhá sleduje, do jaké míry se veřejné mínění proměnilo v čase. Právě tyto proměny mohou poukázat na to, jaká je potřeba aktualizace forem pomoci v praxi. Rozvoj institucionalizace sociální práce vyžaduje nejen akceptaci problému, ale i patřičné vědění o tom, za jakých okolností a v jakém rámci se interakce mezi aktéry domácího násilí odehrávají.

² Nepanuje však shoda v tom, zdali musí být přítomné všechny tyto znaky, nebo jen některé z nich, ale jejich okruh je obvykle vymezen podobně a srozumitelně (viz Ševčík, Špatenkova a kol., 2011).

Národná linka pre ženy zažívajúce násilie na Slovensku – analýza dát a prínosu po roku fungovania

National Hotline for Women Survivors of Violence in Slovakia – the Analysis of Data and of the Asset after One Year Operation

Barbora Holubová, Mária Ďurčíková

Mgr. Barbora Holubová, PhD.,¹ je absolventkou katedry sociológie Univerzity Komenského v Bratislave (2005), kde v roku 2013 získala doktorský titul. Zaoberá sa výskumom a politikami rodovej rovnosti a násilia páchaného na ženách. Je autorkou alebo spoluautorkou viacerých správ a analýz prevalencie a administratívnych údajov v oblasti násilia na ženách.

Mgr. Mária Ďurčíková² vyštudovala sociálnu pedagogiku a vychovávateľstvo na Pedagogickej fakulte Trnavskej univerzity. Počas päťročného vysokoškolského štúdia pracovala ako dobrovoľníčka v detských domovoch. Absolvovala 190hodinový výcvik v oblasti násilia páchaného na ženách. V roku 2015 pracovala ako poradkyňa a neskôr ako vedúca poradkýň na Národnej linke pre ženy zažívajúce násilie.

Abstrakt

Na Slovensku bola vo februári 2015 zriadená Národná linka pre ženy zažívajúce násilie (NLŽ). Teoretickými východiskami práce na linke sú minimálne štandardy Rady Európy pre poskytovanie špecializovanej podpory ženám so skúsenosťou s násilím a feministická sociálna práca. V roku 2015 bolo zaznamenaných 6700 prichádzajúcich volaní. Z toho bolo okamžite prijatých 74,3% hovorov. Prijatých hovorov od žien so skúsenosťou s násilím bolo 2829, čo predstavuje 495 žien a priemerne 5,7 hovorov na jednu ženu. Najčastejšie volali ženy vo veku 31–39 rokov, žijúce v násilnom vzťahu do 5 rokov. Partnerské násilie tvorilo 85,7%. Ženám boli najčastejšie poskytnuté kontakty na mimovládne organizácie, posilňujúci rozhovor alebo asistencia pri hľadaní bezpečného ubytovania. V kazuistikách bola identifikovaná rôznorodosť foriem a vzorcov násilia, ktoré manželia/partneri voči ženám používajú na udržanie kontroly. Prácou na linke bolo možné identifikovať nedostatkovosť, ako aj kvalitu nadväzujúcich služieb podpory a pomoci.

Kľúčové slová

krízová linka, rodovopodmienené násilie, ženy, zhodnotenie efektívnosti

¹ Kontakt: Mgr. Barbora Holubová, PhD., Inštitút pre výskum práce a rodiny, Župné nám. 5–6, 812 41 Bratislava; Barbora.Holubova@ivpr.gov.sk

² Kontakt: Mgr. Mária Ďurčíková, Inštitút pre výskum práce a rodiny, Župné nám. 5–6, 812 41 Bratislava, maria.durcikova@gmail.com

Abstract

In Slovakia, a National Hotline for Women Survivors of Violence (NHW) was established and started its operation in February 2015. The minimum standards of the Council of Europe and feminist social work are the theoretical background for the setting up and counselling of the NHW. In 2015, there were 6,700 incoming calls, of which 74,3% were answered immediately. The number of calls from women survivors of violence was 2,829, which is overall 495 women and 5.7 calls per one woman. Most often women 31–39 years old were calling, living in violent relationship at most for 5 years. The partner violence constitutes 85.7%. Contacts to women's organisations, empowering interview and assistance in search for safe shelter were the most prevalent forms of help provided. The case studies revealed the diversity of violence forms, used by partner for control over woman. Working at hotline, the shortage and the quality of related services were identified.

Keywords

hotline, gender-based violence, women, effectiveness assessment

Úvod

Na Slovensku zažije fyzické a/alebo sexuálne násilie od svojich pätnástich rokov 34% žien, počas dvanástich mesiacov 10%. Skúsenosť s fyzickým a/alebo sexuálnym násilím zo strany partnera od svojich pätnástich rokov má 23% žien, počas posledných dvanástich mesiacov 6% (FRA, 2012). Medzi najčastejšie označované nenaplnené potreby žien so skúsenosťou s násilím patrí „s niekým sa porozprávať a morálna podpora“ (27% žien) a „praktická pomoc“ (24% žien) (FRA, 2012), ako aj potreba podpory a posilnenia, potreba porozprávať sa a zdieľania (Fenster, 2015:50).

Národná linka pre ženy zažívajúce násilie (NLŽ) bola zriadená Inštitútom pre výskum práce a rodiny v rámci národného projektu *Prevenčia a eliminácia násillia na ženách*, realizovaného vďaka podpore Európskeho sociálneho fondu. Politickým rámcom zriadenia NLŽ je viacero medzinárodných dokumentov. Tým najaktuálnejším je vládou SR podpísaný, avšak na svoju ratifikáciu čakajúci *Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a o boji proti nemu* (2011). Zriadenie špecializovanej linky je výsledkom niekoľkoročného úsillia ženských mimovládnych organizácií v spolupráci s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny v Slovenskej republike a jeho odborom rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí. Legislatívne je zriadenie NLŽ ukotvené v zákone č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov. Východiskovými parametrami NLŽ sú štandardy Rady Európy *Boj proti násilliu na ženách: minimálne štandardy pre podporné služby* (Kelly, Dubois, 2008).

Národná linka pre ženy zažívajúce násilie je súčasťou komplexnej podpory a ochrany žien pred násilím, ako „súboru opatrení a postupov špecificky zameraných na ženy, ktoré zažili násilie, a ich deti, uplatňujúcich rodový (nie neutrálny) prístup s cieľom vytvorenia bezpečia, posilnenia žien, zmiernenie dopadov násillia a dosiahnutie spravodlivosti“ (Holubová et al., 2015:6.) Súčasťou komplexnej podpory sú najmä špecializované centrá pre ženy a bezpečné ženské domy. V regiónoch, kde nie sú špecializované zariadenia pre ženy zažívajúce násilie, sa využívajú nešpecializované zariadenia a inštitúcie štátnej správy, ktoré však majú v intervencii svoje limity, najčastejšie sa vzťahujúce na štandardy bezpečia.

Medzinárodné štandardy sa pretavujú do základných charakteristík prevádzky a spôsobov poskytovania dištančnej podpory a ochrany prostredníctvom NLŽ. Telefónne číslo 0800 212 212 je bezplatné a dostupné z celého územia Slovenska. V roku 2015 išlo o prevádzku v nepretržitom režime 24/7/365. Linka je dôverná, primárne určená pre ženy, ale aj pre osoby z okolia ženy. Na linke pracujú iba ženy – poradkyne, špeciálne vyškolené pre tento účel. Parametre linky boli nastavené a teoretické a praktické vzdelávanie poradkýň bolo poskytnuté prevažne vybranými

Násilí v procesech marginalizace žen v oblasti poskytování placených sexuálních služeb

Violence in the Process of Marginalization of Women in the Provision of Paid Sexual Services

Alena Pařízková, Jiří Frýbert

Mgr. Alena Pařízková, Ph.D.,¹ pracuje jako odborná asistentka na Katedře sociologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity. V rámci svých výzkumů pomocí kvalitativní metodologie analyzuje pracovní migrace v kontextu životních drah, propojení mezinárodní migrace, zdraví a genderu.

PhDr. Jiří Frýbert² pracuje deset let v Terénním programu Ulice, který provozuje nezisková organizace Spolek Ulice Plzeň. Působí zde jako terénní sociální pracovník a zároveň jako vedoucí programu. Věnuje se práci s problémovými uživateli drog, osobám pracujícím v sexbyznysu a lidem ze sociálně vyloučeného prostředí.

Abstrakt

Poskytování placených sexuálních služeb a násilí jsou vzájemně propojeny, přičemž oba procesy úzce souvisí s procesy marginalizace. Tyto procesy chceme zachytit se zapojením konceptu intersektionality. Cílem textu je analýza konfigurace faktorů formujících pozice jedince v systému nerovností, tedy jeho/její zranitelnosti v procesech marginalizace a její propojení s násilím. Výzkum byl realizován s pomocí 29 polo-strukturovaných rozhovorů s ženami, které prodávají sexuální služby na ulici. Systémy útlaku založené na třídě a genderu se v životech žen prolínají a kumulují, což formuje bariéry, které je pro ženy obtížné překročit. Chudoba ženy přivedla k prodeji sexuálních služeb na ulici, což je následně vzdaluje formálním procesům a institucím a udržuje jejich nejistou ekonomickou situaci. Prolínání třídy a genderu v prostředí sexbyznysu krystalizuje v silné stigma spoluvyřazující jedince z „normálnosti“, členství a bezpečí. Stigmatizace se přímo podílí na riziku násilí, s nímž se ženy ve svém životě setkávají. Nejpatrnější je propojení stigma a násilí ve zkušenosti s nadávkami a ponižováním, s nimiž se většina žen setkává prakticky každodenně, a to jak v soukromém, tak pracovním životě. Marginalizované jsou tyto ženy také pro obor sociální práce, který se jim jako specifické cílové skupině nevěnuje.

Klíčová slova

marginalizace, násilí, nerovnosti, sexbyznys, stigma, sociální práce

Abstract

Providing paid sexual services and violence intertwines and both processes are closely related to

¹ Kontakt: Mgr. Alena Pařízková, Ph.D., Katedra sociologie, FF ZČU, Sedláčkova 15, Plzeň 301 00; parizkov@kss.zcu.cz

² Kontakt: PhDr. Jiří Frýbert, Spolek Ulice Plzeň, Úslavská 31, Plzeň 326 00; jirka@ulice-plzen.com

processes of marginalization. The concept of intersectionality helps us to see how the interaction of the socio-cultural categories produces social inequalities. The text aims to analyze the configuration of factors shaping a person's position in the system of inequalities, thus his or her vulnerability in the processes of marginalization and its connection with the violence. The research was conducted using 29 semi-structured interviews with women who sell sexual services on the street. Systems of oppression based on class and gender intersect and cumulate in women's lives, which forms barriers difficult to overcome. Intersection of class and gender in connection with sex industry crystallizes in a strong stigma disqualifying subject from "normality", membership and security. Stigmatization directly contributes to the risk of violence that women face in their lives. The most notably interconnection of stigma and violence emerged in the experience with insults and humiliation, which women experience almost every day, both in private and professional life. These women are also marginalized in the social work discipline, which does not devote to them as a specific target group.

Keywords

marginalization, violence, inequalities, sex business, stigma, social work

Úvod

Zkušenost s násilím významným způsobem vstupuje do biografie jedince, s často velmi negativními dopady na různé dimenze jeho života. Ne náhodou je zakládáním lidských životů bezpečí/bezpečnost. Násilí se chceme ve svých životech vyhnout, zamezit mu, nesetkat se s ním. Neviditelněji se to týká interpersonálního (zejména fyzického) násilí, které si uvědomujeme nejsilněji. Násilí má nicméně i mnohem subtilnější podoby (Bourdieu, 2000). Jsou oblasti, kdy rizika „střetnutí se“ s ním jsou vyšší.

Na příkladu Velké Británie Agustín (2005) popisuje, jak byla v 19. století vytvořena identita prostitutky, prostituce se stala sociálním problémem a ženy byly vnímány jako neřestnice nebo oběti. Od tohoto chápání se následně odvíjela „práce“ s nimi, která spočívala v základním přístupu – zachránit a kontrolovat (Agustín, 2005). Současné diskuse o podobě legislativy ukazují stálou nejednotnost v přístupu. Nicméně prostředí placeného sexu degraduje a ohrožuje vždy více toho, kdo tyto služby prodává, než toho, kdo je kupuje (Månsson, 2004).

Násilí je přítomno v oblasti komerčního poskytování sexuálních služeb (Malinová, 2004; Raphael, Saphiro, 2004; Sanders 2004; Zikmundová, Weiss, 2004; Shannon et al., 2009; Vrbová, 2012; Šídová, 2014; Kutálková et al., 2016). Toto propojení můžeme nalézt v mnoha zemích/regionech současného světa (Deering et al., 2014). Na druhou stranu, ačkoli se tyto oblasti vzájemně posilují, nejsou spolu nutně a nezbytně spojeny. Procesy marginalizace, tedy vylučování jedince na/za hranice členství³, oba tyto jevy velmi často „doprovází“ a interaguje s nimi (Kutálková, 2014a). Toto prolínání má tak mnohdy zásadní dopady na život jedince, jeho blízkého okolí, ale také komunit a potažmo celé společnosti. Tyto procesy chceme zachytit se zapojením konceptu intersekcionality, s jehož pomocí můžeme uchopit proces, jak normativní, institucionalizované a „strukturálně vytvářené sociokulturní kategorie gender, etnicita, rasa, třída (a další) interagují, čímž produkují odlišné typy sociálních nerovností a nerovných sociálních vztahů“ (Lykke, 2010:50). Pro účely překládané analýzy pojmáme tento nástroj pomocí metafory křížovatky (Crenshaw, 1989), kde se tyto systémy útlaku propojují a provazují (Hill-Collins, 1990).

³ Marginalizace označuje komplexní procesy vylučující jedince (či skupiny) z participace v životě společnosti, což je důsledkem nerovného přístupu ke zdrojům a moci (Young 1990). Ve vztahu k trhu práce s tímto konceptem v českém prostředí pracuje T. Sirovátka (1997).

Násilie páchané na rómskych ženách v partnerských vzťahoch¹

Intimate Partnership Violence against Roma Women

Ivan Rác, Andrej Mátel, Michal Kozubík

PhDr. Ivan Rác, PhD.,² odborný asistent na Ústave romologických štúdií Fakulty sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Zaoberá sa prevenciou pred sociálno–patologickými javmi, najmä domácim násilím. Bol expertom pre poskytovanie špecializovaných služieb v národnom projekte prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách a odborným garantom pre spracovanie kvalitatívnej štúdie o násilí páchanom na rómskych ženách ako osobitnej skupine žien ohrozených násilím v rámci národného projektu Podpory prevencie a eliminácie násilia na ženách.

Doc. PhDr. ThDr. Andrej Mátel, PhD., mim. prof.,³ je vysokoškolským pedagógom Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Špecializuje sa na profesijnú etiku, sociálnu patológiu, teóriu a metódy sociálnej práce. Je členom akreditačnej komisie MPSVaR SR. V praxi sociálnej práce sa venuje komplexnej pomoci obetiam domáceho násilia, sociálnemu poradenstvu a supervízii. Výskumnú činnosť v rámci projektov VEGA a KEGA zameriava na profesijnú etiku, identifikovanie profesijných hodnôt sociálnej práce a problematiku domáceho násilia.

Doc. PhDr. Michal Kozubík, PhD.,⁴ pôsobí na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva. Zaoberá sa metódami komunitnej a terénnej sociálnej práce v praxi, predovšetkým v prostredí marginalizovaných chudobných rómskych komunít. Je autorom viacerých vedeckých monografií, odborných knižných publikácií a článkov, ktoré sa venujú okrem menovanej oblasti záujmu aj histórii a kultúre Rómov, kultúrnym odlišnostiam a metodologickým otázkam terénneho zberu dát.

Abstrakt

Hlavným cieľom a zámerom predkladaného článku je poskytnúť deskripciu priebehu a dopadu násilia páchaného na rómskych ženách ako osobitnej skupiny ohrozenej partnerským násilím a poukázať na kumuláciu znevýhodnení, s ktorými sú tieto ženy konfrontované. Na Slovensku doposiaľ chýbajú výskumy, ktoré by mapovali skúsenosti rómskych žien so zažívaným násilím zo strany ich mužských partnerov. Dáta, ktoré sme získali kvalitatívnym výskumom pomocou pološtruktúrovaného interview s 32 rómskymi ženami, poskytujú ucelený prehľad informácií

¹ Článok vznikol v rámci riešenia projektu VEGA 1/0111/15 Násilie páchané na rómskych ženách v partnerských vzťahoch.

² Kontakt: PhDr. Ivan Rác, PhD., Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Ústav romologických štúdií, Kraskova 1, 949 74 Nitra; irac@ukf.sk

³ Kontakt: Doc. PhDr. ThDr. Andrej Mátel, PhD., mim. prof., Ústav sociálnej práce, VŠ ZaSP sv. Alžbety, Nám. 1. mája, 810 00 Bratislava; andrej.matel@gmail.com

⁴ Kontakt: Doc. PhDr. Michal Kozubík, PhD., Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Ústav romologických štúdií, Kraskova 1, 949 74 Nitra; mkozubik@ukf.sk

o skúsenosti týchto žien s fenoménom domáceho násilia. Vzorku tvorili ženy pochádzajúce tak z vylúčených, marginalizovaných komunit, ako aj ženy žijúce v rozptyle medzi majoritnou spoločnosťou. Autori výskumom poukazujú na priebeh a dopad násilia páchaného na rómskych ženách, ako aj na bariéry a limity v dostupnosti špecializovaných podporných služieb, ktoré by eliminovali výskyt tohto javu v spoločnosti.

Kľúčové slová

domáce násilie, vylúčené komunity, marginalizácia, kumulácia znevýhodnení

Abstract

The main purpose of the submitted article is to provide description of the process and impact of domestic violence against Roma women. Roma women are perceived as a specific group endangered by intimate partner violence. At the same time we want to emphasize the accumulation of disadvantages that these women are very frequently confronted with. There is a lack of researches that would investigate experience of Roma women related to the issue of domestic or intimate partner violence. The data were obtained using qualitative research method by means of a semi-structured interview and they provide complex outline of specific experience of Roma women with this phenomenon. The research sample consisted of 32 Roma women. They come either from excluded, marginalized communities or they live among majority population. The authors of the research point to the process and serious impact of domestic violence against Roma women and subsequently they underline existing barriers and limits related to supportive services availability that can potentially eliminate this phenomenon in our society.

Keywords

domestic violence, excluded communities, marginalization, accumulation of disadvantages

1. Teoretické východiská sledovanej problematiky

História výskumu násilia páchaného na ženách v Slovenskej republike je oveľa kratšia ako v západných demokraciách, kde sa podobné výskumy realizujú od konca 60. rokov 20. storočia. Po „odkľatí“ problému sa na Slovensku spočiatku realizovali iba čiastkové prieskumy, ktoré sa problematiky dotýkali len okrajovo. Dôvod, prečo má Slovenská republika oproti iným krajinám, ako napríklad USA, výrazný časový sklz vo vzťahu k skúmaniu násilia páchaného na ženách je najmä ten, že pred rokom 1989 bola táto téma tabuizovaná, prevládal silný tradicionalizmus a domáce násilie tak uzatváral do intimity rodinného prostredia (Bútorová a kol., 2005). Z hľadiska definovania fenoménu násilia na ženách zohrala kľúčovú úlohu Deklarácia OSN o odstránení násilia páchaného na ženách z roku 1993, známa aj ako „Viedenská deklarácia“. Podľa nej „*násilie páchané na ženách je akýkoľvek čin rodovo podmieneného násilia, ktorého dôsledkom je, alebo môže byť fyzická, sexuálna alebo duševná ujma alebo utrpenie žien, vrátane vybrázania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek obmedzovania slobody, či už vo verejnom alebo súkromnom živote*“ (OSN, 1993).

Násilie na ženách vážne porušuje a znižuje alebo ruší ženám užívanie ľudských práv, najmä ich základných práv na život, bezpečnosť, slobodu, dôstojnosť a fyzickú a emocionálnu integritu. Ide o opakované použitie donucovacích a kontrolujúcich prostriedkov vedúcich k obmedzeniu, prípadne priamemu formovaniu správania sa ženy v násilníckom vzťahu (Almeida, Durkin, 1999). Násilie nielen postihuje ženy, ale aj celú spoločnosť a z toho dôvodu je potrebné v tejto veci bezodkladne konať. Niektoré ženy, napríklad rómske ženy z marginalizovaných rómskych komunit, sú často vystavené väčšiemu riziku násilia, zranenia, zneužívania, zanedbávania alebo nedbanlivého zaobchádzania, a to ako v rámci domova, tak aj mimo neho. Formy násilia majú pre ženy zažívajúce násilie ničivé následky (Dohovor Rady Európy, 2011). Z hľadiska tzv. feministickej perspektívy,

Zkušenosti žen, které prožily domácí násilí, se zaměřením na vnímání pomoci od pomáhajících profesí

Women's Experiences of Domestic Violence, Focusing on the Perception of Help from the Helping professions

Milada Lázničková, Veronika Plachá

Bc. et Bc. Milada Lázničková, DiS.,¹ pracuje jako sociální pracovníce v Poradně pro ženy a dívky v nestátní neziskové organizaci Centrum naděje a pomoci v Brně, kde se setkává s oblastí ženských traumat. V současnosti studuje navazující magisterský obor Sociální práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity kombinovanou formou. Nyní je ve výcviku Gestalt psychoterapie.

Mgr. Veronika Plachá² pracuje jako odborná asistentka na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Studuje doktorské studium pedagogické psychologie, v rámci výzkumu se věnuje tématu smrti ve školním kontextu. Dále se zabývá hlubinným přístupem k práci se sny.

Abstrakt

Příspěvek propojuje životní zkušenosti tří žen, které prožily domácí násilí s analytickým výkladem pohádky Modrovous dle C. P. Estés. Z pohledu hlubinné psychologie je postava Modrovouse, násilného děsivého partnera, zástupcem vnitřního postoje ženy, který vede k podvolení se násilí a setrvání v nezdravém vztahu. V realitě je pak umocněna postavou agresora. Dále v příběhu vystupují sestry a bratři oběti, kteří hlavní postavu posilují. Ti zastupují složky osobnosti, které povzbuzují k hledání řešení, pomoci. V realitě pak mohou být ztělesněni v pomáhajících profesionálech. Ve všech třech životních příbězích jsou těmito sestrami zejména pracovníci intervenčního centra. Všechny tři vypravěčky jsou klientkami Intervenčního centra pro osoby ohrožené domácím násilím v Českých Budějovicích.

Klíčová slova

domácí násilí, zkušenosti žen, hlubinná psychologie, vnitřní dravec, pomáhající pracovníci

Abstract

Contribution links the life experiences of three women who have experienced domestic violence with analytical commentary fairy tale of Bluebeard according to C. P. Estés. From the depth psychology's perspective is the figure of Bluebeard, a violent scary partner, woman's deputy interior attitudes, which leads to submission to violence and staying in an unhealthy relationship. In reality, the figure is then amplified by the aggressor. Further in the story emerge victim's brothers and sisters

¹ Kontakt: Bc. et Bc. Milada Lázničková, DiS., Poradna pro ženy a dívky – Centrum naděje a pomoci, z. s., nestátní nezisková organizace, Vodní 13, 602 00 Brno; MilLaznickova@seznam.cz

² Kontakt: Mgr. Veronika Plachá, Katedra pedagogiky a psychologie, Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Dukelská 9, 370 01 České Budějovice; vplacha@pf.jcu.cz

who the main character stronger. They represent the components of personality that encourage the search for solutions to help. In reality, they can be embodied in helping professionals. In all three life stories of these sisters are mainly workers of the intervention center. All three narrators are clients of the Intervention Centre for people affected by domestic violence in the České Budějovice.

Keywords

domestic violence, women's experience, depth psychology, inner predator, helping workers

Představení východisek příspěvku

Tento text je věnován zkušenostem tří žen, které byly obětí domácího násilí a staly se klientkami Intervenčního centra pro osoby ohrožené domácím násilím, Diecézní charita České Budějovice (dále jen IC). V rámci předchozí práce (Lázničková, 2015) s nimi byly vedeny poměrně rozsáhlé narativní rozhovory sledující jejich životní příběhy. Narativní přístup byl zvolen, aby bylo vyprávění co nejméně ovlivněno výzkumníkovým předporozuměním. Tazatel zde neurčuje průběh rozhovoru, pouze podněcuje vyprávění (Schütze, 1999). Důvěřuje tak, že vyprávění samo ztvárňuje smysl, který v událostech vypravěč nachází tím, že zkušenosti zachycuje, organizuje je a přirozeně je hodnotí (Čermák, Chrz, Plachá, 2013).

V souvislosti se životními příběhy týraných žen nás oslovila pohádka *Modrovous* a její hlubinný výklad, které uvedla C. P. Estés ve své knize *Ženy, které běhaly s vlky*.

C. P. Estés, Ph.D., je psychoanalytička (uznaná *Mezinárodní asociací analytické psychologie C. G. Junga* v Curychu), odbornice na práci s posttraumatickými zážitky. Současně je básnířkou, vypravěčkou, aktivistkou za ženská a lidská práva. Ve své tvorbě se soustřeďuje zejména na psychologii ženy a je řazena do feministické psychoanalýzy. V kontextu sociální práce může její tvorba napomoci porozumění hlubším souvislostem lidských osudů.

Psychodynamický přístup obecně je v rámci sociální práce přínosný zejména pro důležitost, kterou přisuzuje prožívání a vnitřním konfliktům, jimž člověk čelí v průběhu svého života (Payne, 2014). Pracuje také se vzorci mezilidských vztahů, které si utváříme v průběhu raného dětství a nevědomě je používáme dál v životě. Hlubinná psychologie navíc předpokládá, že v nevědomí člověka jsou uloženy zkušenosti celého lidského rodu vykrytalizované do podoby pravzorů či archetypů, které obvykle nabývají určitou podobu (Jung, 1997).

Ústředním motivem knihy *Ženy, které běhaly s vlky* je archetyp „divošky“ (či „vlčice“), který představuje instinktivní ženskou povahu. Pokud ženy spojení se svou instinktivní povahou, „divoškou“, ztrácí, potom „... nemají uši, aby zaslechly její duševní mluvu, aby zaregistrovaly znění svých vlastních vnitřních rytů. ... a větší část jejich dnů je prožita v částečně paralyzovaném stadiu nudy nebo v planých nadějích. Bez ní ženy ztrácejí jistotu svého duševního základu, zapomínají, proč jsou zde, Inou k něčemu, co by bylo lépe opustit. Bez ní přijímají buď příliš moc, příliš málo, nebo vůbec nic... Divoká žena je jejich regulátor, jejich duševní srdce, stejně jako lidské srdce reguluje fyzické tělo“ (Estés, 1999:20).

Obnova spojení s touto oblastí duše je zdrojem vnitřního uzdravení. Bez ohledu na utrpení či ponížení, které žena prožila, napomáhá, aby žena našla sílu vymanit se ze situace, která je pro ni nepříznivá, a nalézt svou vnitřní svobodu. Pro navázání kontaktu s tímto archetypem je používáno v souladu s hlubinnou psychologií vyprávění pohádek a mýtů, ale také sdílení v ženském kruhu. Toto sdílení pak ženu osvobodí, prolomí kruh izolace a napomáhá ženě roli oběti opustit (Estés, 1999). Smyslem hlubinné terapie je povzbuzení procesu individuace. Ve své práci s traumatizovanými ženami C. P. Estés cíleně předkládá příběhy a činnosti, které je spojují s jejich přirozenou povahou.

Pohádka *Modrovous* nabízí mnoho inspirativních paralel s vyprávěními žen, které prožily domácí násilí. Jednak jednotlivé postavy z pohádky mohou ztvárňovat reálné postavy z prožitých příběhů,

Dopady diskurzů sociální práce na doprovázející organizace pěstounské péče

*The Impacts of Social Work Discourse
on the Accompanying Organizations of Foster Care*

Karel Řezáč

Bc. Karel Řezáč¹ je absolventem oboru Sociální práce na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. V současnosti je studentem navazujícího magisterského studia oboru Sociální práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a pracuje jako sociální pracovník náhradní rodinné péče v organizaci pověřené doprovázením pěstounských rodin.

Abstrakt

Cílem textu je poskytnout čtenáři pohled na to, jaké diskurzy sociální práce a jakým způsobem ovlivňují současnou praxi doprovázení pěstounských rodin. Text uvádí dopady diskurzů na příkladech z praxe a zabývá se také tím, jak přítomné diskurzy konstruují potřeby klienta a utvářejí roli sociálního pracovníka náhradní rodinné péče.

Klíčová slova

právní diskurz, psychologický diskurz, etický diskurz, morální diskurz, pěstounská péče, doprovázení, klíčový pracovník, ohrožené děti, náhradní péče, morální dilema

Abstract

The article aims to provide the reader with insight into social work discourse and the manner it influences the current practice of accompanying foster care. Using practical examples the text analyses the impact of social work discourse on client's needs and the way it influences the role of social workers accompanying foster families.

Keywords

legal discourse, psychological discourse, ethical discourse, moral discourse, foster care, accompaniment, key worker, endangered child, substitutive care, moral dilemma

¹ Kontakt: Bc. Karel Řezáč, Katedra sociální politiky a sociální práce, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Joštova 10, 602 00 Brno; krezac@zoho.com

Operacionalizace v kvantitativním sociálněvědním výzkumu

Operationalisation in Quantitative Research in Social Sciences

František Znebejánek

Mgr. František Znebejánek, Ph.D.,¹ působí na Katedře sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, vedle toho také na Katedře společenských věd Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě. Zabývá se především problematikou sociologické teorie, metodologie sociologie, sociologie konfliktu a modernizace.

Abstrakt

Článek se zabývá nejdůležitějšími aspekty procesu operacionalizace v kvantitativním výzkumu v sociálních vědách. Zachycuje proměnu operacionalismu empirického pozitivismu v operacionalizaci logického pozitivismu ve společenských vědách. Upozorňuje na rozdíl mezi operacionalismem, který definuje pojmy prováděnými operacemi, a operacionalizací jako vymezením pojmu indikátory. Argumentuje, že soubor indikátorů pojmu nemůže být určen přímou logickou cestou, nýbrž že je vždy stanoven arbitrárně. Článek se zabývá také problémem obsahové a konstruktové validity a výhodami a nevýhodami standardizace indikátorů. Závěrečná část článku obsahuje příklad operacionalizace pojmu z oblasti sociální práce.

Klíčová slova

operacionalizace, indikátory, validita, standardizace indikátorů

Abstract

The paper deals with the most important aspects of the processes of operationalization in quantitative research in social sciences. It detects the process of replacement of operationalism of empirical positivism by operationalization of logical positivism. It draws attention to the difference between operationalism defining concepts by means of carried out operations, and operationalization as deliniation of concepts by means of indicators. It argues that the set of indicators of a concept cannot be determined via a direct logical way, but that it is always determined arbitrarily. The paper deals also with the problem of content and construct validity and the advantages and disadvantages of standardization of indicators. The final part of the article contains exampl of operationalization of a concept from the field of social work.

Keywords

operationalization, indicators, validity, standardization of indicators

¹ Kontakt: Mgr. František Znebejánek, Ph.D., Katedra sociálních věd, Fakulta sociálních studií, Ostravská univerzita v Ostravě, Fr. Šrámka 3, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory; frantisek.znebejanek@osu.cz

Pseudosociální¹ služby pro seniory v České republice: Výpomoc, nebo byznys?

*The Pseudo-Social Services for Seniors
in the Czech Republic: Help or Business?*

Soňa Vávrová, Šárka Dořičáková

Doc. Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.,² působí na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě, kde je koordinátorkou doktorského studijního oboru sociální práce. Výzkumně se zabývá úlohou sociální práce a postavením sociálních pracovníků v sociálních službách, kvalitou sociálních služeb a procesem jejich transformace spojeným s deinstitucionalizací.

Mgr. Šárka Dořičáková³ je odbornou asistentkou Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě a současně studentkou doktorského studijního oboru sociální práce na FSS OU v Ostravě. Zabývá se managementem v praxi sociální práce, sociálním podnikáním, konceptem a vývojem kvality v sociální práci a fundraisingem.

Abstrakt

Stárnutí obyvatelstva ve vyspělých zemích a s ním spojený zvyšující se podíl starších lidí v populaci klade a i v budoucnu bude klást stále vyšší nároky na zabezpečení adekvátních služeb pro danou cílovou skupinu. Mimo jiné se bude jednat i o služby sociální, jejichž kvalita je v České republice garantována zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Vysoká poptávka společně s nedostačující nabídkou vytváří na trhu prostor pro podnikání. Cílem studie je poukázat na problematiku pseudosociálních služeb pro cílovou skupinu seniorů, které se na českém trhu stále hojněji vyskytují (především v podobě služeb pobytových) a jejichž nabídka se v posledních pěti letech rozšiřuje i do oblasti služeb ambulantních a terénních. Vzhledem ke skutečnosti, že provozování pseudosociálních služeb lze považovat za nelegitimní, je velmi těžké danou praxi výzkumně zmapovat. Předkládaná studie popisuje mechanismus fungování těchto služeb i kontext jejich vzniku. K dokreslení obrazu o důvodech vedoucích k využití neregistrované služby slouží výpovědi patnácti rodinných příslušníků jejich uživatelů. Z realizované ankety vyplynulo, že hlavní pohnutkou k využití neregistrovaných služeb byla neodkladná potřeba péče o rodinného příslušníka společně s aktuální nedostupností registrované sociální služby. Uvedenou skutečnost vnímáme jako výzvu pro sociální politiku vedoucí k následně změně nastavených mechanismů.

¹ Označení „*pseudosociální služby*“ užíváme ve významu „nepravé“, resp. služby, které nejsou v souladu s platnou legislativou registrované jako *služby sociální*, a tudíž je nelze za tyto označovat. V naší studii vedle výše uvedeného označení dále užíváme jako synonyma pojmy „*neregistrované služby*“, „*nelicencované služby*“ a „*utajené služby*“, neboť o nich neexistují žádné oficiální záznamy typu registrace.

² Kontakt: Doc. Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D., Katedra sociální práce, Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě, Fráni Šrámka 3, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory; sona.vavrova@osu.cz

³ Kontakt: Mgr. Šárka Dořičáková, Katedra sociální práce, Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě, Fráni Šrámka 3, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory; sarka.doricakova@osu.cz

Klíčová slova

sociální služby, stárnutí populace, trh, pseudosociální služby, neregistrované služby, zákon o sociálních službách

Abstract

The aging population in the developed countries and the associated increasing proportion of older people in the population puts – and will put in the future – increasing demands on ensuring adequate services for the target group. Among others, these will also include social services the quality of which is guaranteed in the Czech Republic by the Act No. 108/2006 on Social Services. A high demand together with an inadequate offer creates a space in the market for business activities. The study aims to highlight the issue of unregistered services for the target group of seniors (especially in the form of residential services) that are more and more abundant in the Czech Republic and the offer of these services has been increasing in the area of outpatient and fieldwork services. Given the fact that the operation of pseudo-social services is illegitimate, it is very difficult to explore this practice. The present study describes the mechanism for the operation of unregistered services and the context of their origin. To complete the list of the reasons for the use of unregistered services there are testimonies of fifteen family members of the users of these services included in the study. The conducted interviews showed that the main motive for the use of an unregistered service was an urgent need to take care of a family member along with the current unavailability of a registered social service. We consider this fact a challenge for the social policy with a desired goal to change the current mechanisms.

Keywords

social services, aging population, market, pseudo-social services, unregistered services, the Act on Social Services

Úvod

Stárnutí populace se v současné době stává celosvětovou sociální výzvou, na kterou budou muset dříve nebo později reagovat všechny ekonomicky vyspělé státy. Podíl počtu starších lidí v evropských zemích se stále zvyšuje, čímž se zhoršuje nepochopitelný poměr mezi ekonomicky aktivními lidmi a těmi, kteří jsou již ve věku neproduktivním (Keller, 2009).

Podle dostupných statistik (ČSÚ, 2016)⁴ tvořily osoby starší 65 let 17,72% evropské populace a osoby nad 80 let 4,62%. V České republice bylo k uvedenému datu 1 880 000 obyvatel starších 65 let, kteří tvořili 17,4% populace. Osoby nad 80 let pak tvořily 3,9% české populace. Procentuální zastoupení starších osob v zemích Evropské unie nám podrobně zobrazuje graf 1.

⁴ Data k 31. 12. 2014.